

De vaarweg Oude Diep / Oude Riet - kaden, beurtvaart en stoomvaartdienst, door Koos Vos

De huidige waterverbinding Oude Diep – Dwarsdiep – Matsloot - Oostertocht (ten oosten van Zuidhorn) – Oude Riet – Kommerzijlsterriet plus de uitmonding in het Reitdiep bij Electra vormen tezamen het restant van de eens machtige zeearm 'De Oude Riet' en is als zodanig nog in haar geheel als vroegere vaarverbinding door het landschap na te speuren. Tezamen vormen ze de 'stand-ins' van de bedding van deze oeroude zee-inham . De Oude Riet fungeert aldus als grens én als de natuurlijke verbinder tussen Vredewold, Langewold en Middag-Humsterland en vormt de bakermat van de bewoningsgeschiedenis van het Westerkwartier.

Scheepvaart en loskaden

In tegenstelling tot de aloude 'Groninger Bolvaart' in voorgaande eeuwen raakte het bochtige Oude Diep/Dwarsdiep eind 19^e – begin 20^e eeuw door haar grillige verloop steeds minder geschikt voor de moderne scheepvaart en de eigentijdse afwateringssystemen.

Als van oudsher bleef het evenwel nog wel een tijdlang een uitvalsbasis voor Marum en omgeving. In 1852 en ook daarna werd nog tol geheven in het Oude Diep. Rond 1875 bracht dit het voor die tijd niet onaanzienlijke bedrag van f 1765,- op (de ook drukke Wilpster Hoofdvaart toen slechts f 330,-). Pas in 1884 werden deze tolheffingen afgeschaft.

Vanaf 1912 werd het Oude Diep/Dwarsdiep door het waterschap Westerkwartier gekanaliseerd. Dat betekende o.a. ook het einde van de bekende Albert Eysses Zet, de voetbrug voor de kerkenpaden naar de kerken van Nuis en Niebert. De scheepvaart bleef desondanks doorgaan.

De aanleg van de spoor- en tramlijn Groningen – Drachten in 1913, aangelegd door de Nederlandsche Tramweg Maatschappij, betekende uiteindelijk het einde van het Oude Diep én het Dwarsdiep als 'lifeline' voor deze regio.

Matsloot

De oorspronkelijke loop van de Matsloot uit 1880 volgde voor een groot deel bestaande waterlopen en kronkelde daarom

behoorlijk. In 1930 werden de Tolberterpetten ingepolderd. Als voorbereiding hierop werd de Matsloot rechtgetrokken omdat de dijk langs de Matsloot de noordelijke dijk van de nieuwe polder werd. Ook het resterende gedeelte, van de Jammer tot aan het Dwarsdiep, werd rechtgetrokken. Hierbij bleef de oude loop van de Matsloot gewoon liggen, deze verdween pas in 1954 bij de inpoldering van polder De Dijken. Tussen de oude loop en de nieuwe lag een eiland wat alleen per boot was te bereiken.

Eind negentiende eeuw/begin twintigste eeuw er nog kaden met opslagplaatsen bij:

1. de **Hoge Til** (brug Hoge Til over Dwarsdiep [ter plaatse eigenlijk de Oude Aa] tussen Boerakker en Lucaswolde t.z.v. de **Bakkerom**)
2. Verder naar het westen bij **de Balktil** (tussen Marum en Noordwijk bij de **Marumerlage**). Achter de nabije boerderij annex café alhier, was een laad- en losplaats ingericht voor de opslag van o.a. sintels en kunstmest, die via de scheepvaart op het Dwarsdiep werden vervoerd. De zwaairom in het Dwarsdiep, ter hoogte van de losplaats, is op oude kaarten nog goed te zien.
3. **Eind Idsinghs Reed** t.o. huidige Hooiweg 39 Lucaswolde (+ pontje, staat nog een Lindeboom)
4. Ook aan het **eind van de Schipsloot** boven Nuis (**Dwarsdiep**) werden schepen gelost. Het verdere vervoer verliep via een zuidelijk gelegen jaagpad naar het dorp Nuis (kerk Nuis).
5. Soms werden ze door boeren **bij hun eigen land** ook opgewacht (anekdotische gegevens) en werden schepen aldaar gelost.

Er werd o.m. stadsmest aangevoerd, schuimaarde van de suikerfabrieken, sintels, enz., terwijl de compacte bijna vierkante baggerhurven voor huisbrand als 'exportprodukt' golden.

De Balktil als voorbeeld

De Balktil aan de N980 tussen Marum en Noordwijk, op de plek waar het Oude Diep overgaat in het Dwarsdiep. De brug die hier over het water ligt en onderdeel vormt van de N980 wordt de Balktil genoemd. Het gebied rondom Balktil is ingericht als natuurgebied voor vogels en waterdieren.

De Balktil komt voor het eerst voor in een oorkonde uit 1385 als de 'Marumer Balk'. Deze Marumer Balk vormde een doorlaat voor het water van Marum (Vredewold) -via Grootegast (Langewold)- naar de toenmalige zeesluizen. De Marumer Balk stond onder voortdurende controle, zodat, wanneer er alarm werd geslagen in Langewold, de toevoer van water hier kon worden gestopt. In de oorkonde van 1385 staat dat de Marumerbalk maximaal 4 holtvoeten (1 Friese houtvoet = 0,296 meter) breed mocht zijn, ofwel 1,18 meter.

In 1912 werd het Oude Diep/Dwarsdiep gekanaliseerd en verloor de Balktil haar waterstaatkundige functie. Wel bleef de Balktil nog een tijdlang in gebruik voor de overslag

van mestaarde, pulp, sintels (uitgebrande steenkolen) en turf, kunstmest, zand, grind en varkens, die af- en aangevoerd werden met schepen over deze drukke scheepvaartroute. Deze laad- en losplaats bevond zich achter het café 'Balktille', dat tot 1916 was gevestigd in de nu nog bestaande boerderij bij de brug. Voor het lossen was er hier een zwaikom voor de schepen. Later werd de losplaats naar de andere kant van het water verplaatst. Deze plek kreeg daarop in de volksmond de naam "de Opslag". Tijdens de Tweede Wereldoorlog werden er met name aardappelen over het Dwarsdiep vervoerd. Dit kwam door de scheurplicht (ingevoerd in 1942), waarbij boeren door de overheid gedwongen werden, hun weiland om te ploegen tot bouwland.

(Bron: Heem-

kundekring Vredewold-West)

**Stoombootdienst
Boerakker - Groningen.**

De ondergeteekende, MENT KLEVRINGA, schipper, ondernemer van een' Stoombootdienst, wonende te *Lettelbert*, gem. *Leek*, brengt ter voldoening aan art. 2 der wet van 23 April 1880 (Staatsblad no. 67), ter algemeene kennis, dat hij met de Schroefstoomboot „**Hoendiep**,” ingericht tot vervoer van 60 Personen en Goederen, vanaf *Dinsdag 17 Maart a.s.* van **Boerakker** naar **Groningen** ieder en Dinsdag en Vrijdag zal varen langs de Matsloot en het Hoendiep over Kret, Enumatil en Vierversaten.

Het Hoofdkantoor is gevestigd te *Boerakker* bij A. ALBERTS.

Gelegenheid tot het in- en uitlaten van Reizigers bestaat te *Boerakker*, Kret, Auwemaklap en Enumatil.

Aanlegplaatsen

Beurtvaart Boerakker - Groningen

Beurtschipper Ment Klevringa uit Marum woonde afwisselend in Lettelbert en Marum. De familie Klevringa (Cleveringa) was afkomstig uit Noord- Groningen (Rottum, Garnwerd, enz.)

Directe voorouder is Jan Oetzes (Oettes) KLEVRINGA (KLEVERINGA), Arbeider, Weversknecht (1825) Wever, geboren circa 1803 te Tolbert, gedoopt op 27-03-1803 te Tolbert, overleden op 27-06-1877 om 01.00 uur te Dockum. Bij zijn overlijden woonachtig te Dockum, *overleden in een in de stadsgracht liggend vaartuig*. Op 31 juli 1849 vindt er een naamsverandering plaats. De naam Jan Oetzes Klevringa wordt gewijzigd in Jan Oetzes Klevringa, zoon van Oetze Heeres Klevringa.

Tarief voor passagiers.

		1ekaj.	2ekaj.
V. Boerakker	n. Groningen	f 0.30	f 0.20
	retour	- 0.55	- 0.35
" "	" Kret	- 0.10	- 0.05
	retour	- 0.20	- 0.10
" "	" Auwemaklap	- 0.15	- 0.10
	retour	- 0.25	- 0.15
" "	" Enumatil	- 0.15	- 0.10
	retour	- 0.30	- 0.20
" Kret	" Groningen	- 0.30	- 0.20
	retour	- 0.55	- 0.35
" "	" Auwemaklap	- 0.15	- 0.10
	retour	- 0.25	- 0.15
" "	" Enumatil	- 0.15	- 0.10
	retour	- 0.30	- 0.20
" Auwemakl.	" Groningen	- 0.15	- 0.10
	retour	- 0.30	- 0.20
" "	" Enumatil	- 0.10	- 0.05
	retour	- 0.20	- 0.10
" Enumatil	" Groningen	- 0.15	- 0.10
	retour	- 0.30	- 0.20

Omgekeerd dezelfde vrachtprijzen.

PASSAGIERSGOEDEREN beneden 5 K.G. vrij, daarboven voor iedere 5 K.G. 3 cent.

7 Maart 1896.

M. KLEVERINGA.

Het geslacht is o.m. verwant aan de Ijbema's en Ibema's van (het Steenhuis!) Niebert.

Beurtvaart

SNIKJONGEN gevraagd,
met kost en inwoning, liefst eenigzins met het jagen bekend, door **GEBR. KLEVRINGA, Marum.**

Te Lettelbert startte nazaat schipper Ment Klevringa in 1896 een **Beurtvaartdienst** vanaf **Boerakker** via de **Matsloot** naar Groningen en v.v. In dat jaar vraagt hij in het N v/h N ook een 'snikjongen' in dienst. Deze Beurtvaartdienst vervoerde zowel vracht als personen.

Er waren toen o.a. **op- en afstapplaatsen & loskades** bij:

1. **Boerakker** (ten noorden van het dorp **bij de brug over de Matsloot** nabij **De Bakkerom** (hier stond het schipperscafé van *Boonstra* waar veel turfschippers kwamen)
2. **Het Kret** (nabij de brug bij het in 2020 opgebrande café *Bakker met opstapplaats* en later kanoverhuur)
3. **de Auwemabrug** (*herberg Van Til*) **bij de nog bestaande boogbrug a/h** eind van de **Pasop**)
4. **bij Enumatil** (*herberg van Egbert Harms Switters*, schipper, landbouwer, later ook bakker en kastelein/ later café *Otter a/d noordzijde van de brug*)
5. in Groningen (**beurtschippercafé "De Slingerij"**, A-weg 10-12 a/h **eind van het Hoendiep**).

DIENSTREGELING.

Vertrek van Boerakker 's morg.	5.45 uur.
Aankomst te Kret	" 6.00 "
Vertrek van daar	" 6.05 "
Aankomst te Auwemaklap	" 6.55 "
Vertrek van daar	" 7.00 "
Aankomst te Enumatil	" 7.25 "
Vertrek van daar	" 7.30 "
Aankomst te Groningen	" 8.00 "
—	
Vertrek van Groningen 's nam.	2.00 uur.
Aankomst te Enumatil	" 3.30 "
Vertrek van daar	" 3.35 "
Aankomst te Auwemaklap	" 4.00 "
Vertrek van daar	" 4.05 "
Aankomst te Kret	" 4.55 "
Vertrek van daar	" 5.00 "
Aankomst te Boerakker	" 5.15 "

Een belangrijke bron hierbij is:

Auteur:

Koos Vos, Willemstad Marum, April 2022